

เขียนโดย หอจดหมายเหตุ

คุณพ่อ มาทื่อแรง ฟรังซัว (มารี) เกโก

คุณพ่อ มาทื่อแรง ฟรังซัว (มารี) เกโก เกิดวันที่ 12 พฤษภาคม ค.ศ. 1843 ณ เมือง แลงเฟงซ์ แขวงโก้ตส์คือนอร์ค คุณพ่อเข้าเรียนอยู่ในบ้านเนรเล็กและบ้านเนรใหญ่ที่แวนชายส์ และเข้าสังกัดอยู่ในสังฆมณฑลนี้ เข้าบ้านเนรคณะมิสซังต่างประเทศ วันที่ 15 กรกฎาคม ค.ศ. 1867 ขึ้นแรก คุณพ่อได้รับมอบหมายให้ไปอยู่ที่แปดริ้ว ภายใต้การดูแลของคุณพ่อชมิตต์ หลังจากนั้นไม่นาน พระสังฆราชคือปองด์ มอบหมายให้คุณพ่อปกครองดูแลเขตวัดบางปลาสร้อย

บางปลาสร้อย ปี ค.ศ. 1868

เป็นภาระหนักสำหรับมิชชันนารีผู้มาได้ยังไม่ถึงหนึ่งปี เพราะจะต้องต่อสู้กับผู้ว่าราชการชาวพุทธ ซึ่งมีทั้งเจตนาร้ายและอำนาจ ข้าราชการชั้นสูงผู้นี้ทำการสู้รบกับพระคริสตเจ้าและผู้แทนของพระองค์จนตลอดชีวิตของเขา ด้วยว่าเขาอุดมไปด้วยเล่ห์กล จึงคิดค้นหาวิธีการใหม่ในการข่มเหงรังแกได้ทุกๆ วัน เขาเปลี่ยนวิธีการต่างๆ ได้อย่างง่ายดาย ทั้งนี้เพราะเขาเป็นเจ้าของคน ายคน ด้วยว่าในกรุงสยามเหมือนกับที่อื่นๆ คนที่มีอำนาจมากที่สุดจะหาคนมาสมัครช่วยได้เสมอๆ เมื่อเป็นเรื่องรังแกคนอ่อนแอและเบียดเบียนข่มเหงคนมีคุณธรรม ดังนั้น จึงต้องคอยระวังทุกสิ่งทุกอย่าง เนื่องด้วยเขารู้สึกเจ็บใจเมื่อยังเห็นมิชชันนารีอยู่ เขาจะพยายามทุกวิถีทาง ขัดขวางมิให้มิชชันนารีอยู่ใกล้เขา จะต้องขัดขวางแผนการต่างๆ ของคุณพ่อให้ได้ และต้องทำให้คุณพ่อไปให้ไกลเสียพันๆ แต่จะอย่างไร และจะใช้วิธีการอะไรบ้าง เขายังไม่รู้เลย ประสบการณ์อันยาวนานสอนเขาว่า มิชชันนารีคาทอลิกไม่เคยย่อท้อเลย เมื่อเขาได้คุณพ่อ คุณพ่อก็ก ลับมาอีก เมื่อปิดประตูใส่คุณพ่อ คุณพ่อก็กจะเข้าทางหน้าต่าง เมื่อบิบบอกคุณพ่อตาย คนอื่นก็จะมาแทนที่ทันที และเมื่อคุณพ่อตกลงใจจะปักกางเขนไว้ที่ใดที่หนึ่งแล้ว คุณพ่อจะต้องปักให้ได้จริงๆ ด้วยว่า ที่บางปลาสร้อย ที่พระศาสนจักรต้องการนั้น มิใช่กางเขน มิใช่วัดสาขา (เพราะมีอยู่แล้ว) แต่ต้องการบ้านพักพระสงฆ์เรียบๆ หลังหนึ่ง สถานที่สอนคำสอนกว้างๆ สักแห่งหนึ่งและโรงเรียนกว้างๆ หลายหลัง

คุณพ่อส่งเรื่องขออนุญาตทำการก่อสร้างต่างๆ เหล่านี้อย่างลับๆ ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศซึ่งพิจารณาอยู่นาน ขอคำปรึกษา ทำการคัดค้าน แต่ที่สุด ก็ยอมตามคำของคุณพ่อ และยังคงที่ดินที่จะใช้ดำเนินการให้ด้วย ทุกอย่างดูเหมือนดำเนินไปด้วยดี เราหวังว่าจะรอดพ้นจากปัญหายุ่งยากทั้งหมดไปแล้ว หากเป็นเช่นนั้นไม่เลย ท่านผู้ว่าฯ โกรธที่มีการตัดสินใจเช่นนี้ จึงเข้ายึดพื้นที่ที่มอบให้ และใช้ข้ออ้างเก่าต่อต้านศาสนาคริสต์ และบอกว่า การก่อสร้างทั้งหลายที่วางแผนไว้นั้น จะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ

คุณพ่อเกโก จึงต้องไปร้องเรียนต่อบรรดาผู้ใหญ่อีกครั้งหนึ่ง และบอกซ้ำเรื่องที่ได้พิสูจน์แล้วเป็นพันๆ ครั้ง ว่า ศาสนาคริสต์ทำดีกับทุกคน ไม่เคยทำร้ายใครเลย ชัยชนะ ตกเป็นของผู้มีเหตุผลดีและมีความจริง ท่านผู้ว่าฯ เมื่อแพ้แล้วก็รามือ แล้วการก่อสร้างต่างๆ ก็ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว

มิชชันนารีผู้นี้ไม่ยอมถอยหลังให้กับความเหน็ดเหนื่อยใดๆ เลย หลังจากนั้นอีกสองสามปี คุณพ่อรวมครอบครัวเกษตรกรหลายครอบครัวมาอยู่รอบๆ คุณพ่อที่บางปลาสร้อย คุณพ่อสร้างวัดที่เหมาะสมมากขึ้น มาแทนที่กระท่อมริบๆ หลังหนึ่งซึ่งใช้เป็นวัดตั้งแต่แรก ปัจจุบันวัดนี้มีคาทอลิกอยู่ 600 คน

พณศ ป.ศ. 1868-1877-1894

ผลสำเร็จครั้งแรกนี้ทำให้ห้าวหาญ มิชชันนารีผู้ขยันขันแข็งนี้ ไม่เพียงแต่ต้องการมุ่งที่อาคารเหล่านี้ ซึ่งจะสำเร็จในไม่ช้าเท่านั้น เขตวัดของคุณพ่อกว้างใหญ่ ประกอบไปด้วยสองเขต เขตบางปลาสร้อย ได้สร้างอาคารต่างๆ ที่จะใช้ได้อีกยาวนาน ส่วนเขตพนัส ยังไม่มีอะไรเลยกระนั้นก็ดี พณศนี้มีครอบครัวคริสต์ทั้งครอบครัวอยู่หลายครัวแล้ว และยังมีคนอื่น ๆ จำนวนมากที่ดูเหมือนว่ามีใจโน้มเอียงมาจะรับพระวรสาร คุณพ่อเกโกไปเยี่ยมเขาเป็นประจำ

เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีคนกลับใจตามที่มีแนวโน้ม และเสริมสร้างพวกคริสต์ให้เข้มแข็งขึ้นในความเชื่อ ฉะนั้น ที่พนัสจึงต้องมีวัด บ้านพักพระสงฆ์ สถานที่สอนคำสอน โรงเรียนกำลังลงมือดำเนินการเร็ว ๆ นี้

ปี ค.ศ. 1877 มีการเลือกสถานที่ตั้งเหมาะสมแห่งหนึ่งอยู่ห่างจากที่ผู้คนอาศัยอยู่บ้าง บริเวณป่าทึบ หักร้างทางพงชามาก และอยู่นอกเหนือสิทธิของรัฐบาลหรือเอกชน คุณพ่อวางแผนงาน ออกคำสั่ง ใช้อาสาสมัครทุกคน ตอนเช้าคุณพ่อจะเป็นคนแรกที่ลงมือทำงาน และจะเลิกตอนเย็นเป็นคนสุดท้าย พวกคริสต์และคนต่างศาสนาแข่งกันทำงานด้วยความร้อนรน ดันไม้ต่างๆ ถูกโค่นลงมา พื้นที่ปรับระดับเสมอกัน และด้วยความรวดเร็วซึ่งดูเหมือนกับว่าเป็นเรื่องอัศจรรย์ อาคารต่างๆ ก็ถูกสร้างขึ้นมาอย่างแข็งแรง สง่าและเก๋ดี

ที่เมืองพนัส คุณพ่อเกโก ยังได้สร้างวัดหลังหนึ่งด้วย ให้ชื่อว่า วัดแม่พระเสด็จเยี่ยมนักบุญเอลิซาเบ็ธ มีพิธีเสก วันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 1879 แล้วต่อมาภายหลัง ก็มีการสร้างวัดอื่นขึ้นมาแทนอีกหลังหนึ่ง ซึ่งใหญ่กว่าและแข็งแรงกว่าหลังเก่า และให้ชื่อว่า วัดนักบุญยอแซฟ

งานทั้งหมดนี้ มีการคิดวางแผนและดำเนินการแล้วเสร็จภายในเวลา 4 ปี ผลงานแบบนี้ที่น่าพิศวงในตัว คงจะไม่มีเรื่องอย่างอื่นให้เราประหลาดใจ มิชชันนารีผู้นี้ทำงานเพื่อพระเป็นเจ้า การรับใช้เจ้านายเช่นพระองค์นี้ ทำให้กำลังมนุษย์เพิ่มขึ้นสิบเท่าตัว ความเหน็ดเหนื่อยเบาบางลง ไม่ต้องไปพูดกับคุณพ่อเรื่องทำงานวันละ 8 ชั่วโมง หลีกเลียงไม่หักโหมทำงานหนักเกินตัว ต้องรู้จักพักผ่อน การพักผ่อนของคุณพ่อ คือ เปลี่ยนจากงานหนึ่งไปอีกรายงานหนึ่ง วันนี้เป็นสถาปนิก พรุ่งนี้เป็นนักเทศน์

นี่แหละ คือ คุณพ่อเกโก ในระหว่าง 4 ปี ที่คุณพ่อดำเนินงานก่อสร้างต่างๆ ที่บางปลาสร้อย และที่เมืองพนัส คุณพ่อยังมีเวลาเดินทางไปตามที่ต่างๆ ในเขตวัดของคุณพ่อ เพิ่มการสอนคำสอน และหว่านเมล็ดพืชแห่งความรอดและความจริงทั่วไป คำเทศนาของคุณพ่อ จะไม่บังเกิดผลทันทีเสมอไปอย่างไม่ต้องสงสัย การปลูกฝังคุณธรรมในวิญญาณดวงหนึ่งนั้น ยากกว่าการสร้างอนุสาวรีย์ใหญ่มหึมา แต่พระเป็นเจ้ามิได้ขอผลสำเร็จจากผู้รับใช้ของพระองค์ พระองค์ทรงปูนบำเหน็จรางวัลให้พวกเขาตามกิจการแต่ละอย่างที่ทำ มิใช่ตามผลสำเร็จที่ปรากฏ แต่ตามความเพียรพยายามที่พวกเขาให้ ความตั้งใจดีและความรักซึ่งพวกเขาแสดง เป็นเครื่องพิสูจน์ ด้วยความมั่นใจในความจริงอันน่า

บรรเทาใจนี้ มิชชันนารีผู้ร้อนรนนี้ จึงดำเนินงานไปโดยไม่ย่อท้อเลย ณ ที่นี้ คุณพ่อตระเตรียมจิตใจและสามารถทำให้มีคนกลับใจได้ ที่นั่น คุณพ่อรับวิญญาณบางดวงที่เพียบพร้อมดีขึ้น เข้ามาในพระศาสนจักร และเปิดประตูสวรรค์แก่ผู้ตายทั้งหลาย ที่โน้น คุณพ่อดำเนินงานจัดตั้งกลุ่มคริสตังใหม่ๆ

โลกกะเหรี่ยง ปี ค.ศ. 1870

ดังนั้น วันหนึ่ง ขณะเดินทางจากหมู่บ้านหนึ่งไปอีกหมู่บ้านหนึ่ง คุณพ่อรู้สึกประหลาดใจในสภาพพื้นดินที่คุณพ่อเดินทางเหยียบย่ำไป คุณพ่อบอกชาวพื้นบ้านคนหนึ่งว่า ทำไม ภูมิภาคนี้ทั้งหมดจึงดูเหมือนว่าอุดมสมบูรณ์ดียิ่ง จึงไม่มีการเพาะปลูก และไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ เขาตอบคุณพ่อว่า เพราะว่าภูมิภาคนี้มีจิตชั่วร้ายสิงสถิตอยู่เป็นจำนวนมาก คุณพ่อจึงพูดในใจว่า ค่ะ การที่คนชื่อง่ายพวกนี้กลัวพวกภูติผีนั้น ก็เป็นเรื่องของเขา ส่วนฉันจะไล่พวกมันออกไป และทันทีที่คุณพ่อก็กเลือกหาที่เหมาะสมๆ บนผืนแผ่นดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ทั้งหมดนี้ แล้วก็ถือกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของเลย สองสามวันต่อมาจากนั้น คุณพ่อก็กเริ่มดำเนินงานก่อสร้างต่างๆ อย่างสวยงาม และหมู่บ้านหนึ่งก็เกิดขึ้นมา เหมือนกับว่าเสกสรรเอามาจากทุ่งราบนี้ ซึ่งแต่ก่อนนี้ยังรกร้างอยู่ ผืนดินก็ได้รับการขุดพรวนและหว่านเมล็ดข้าวเป็นครั้งแรก รอคอยเก็บเกี่ยวพืชผลอันอุดมสมบูรณ์ พวกคนต่างศาสนาประหลาดใจมากที่เห็น ว่า พวกภูติผีมิได้ทำอะไรกับพวกที่บุกรุก พวกเขาจากไปโดยมิได้แสดงความโกรธเคือง

หมู่บ้านใหม่นี้ มีชื่อว่า โลกกะเหรี่ยง ประกอบเฉพาะด้วยเด็กกำพร้าทั้งชายและหญิงซึ่งคุณพ่อรับมาเลี้ยงดู และหลังจากโตเป็นหนุ่มเป็นสาวกันแล้ว เมื่อไม่นานมานี้ พวกเขาก็แต่งงานกัน โดยมีพวกทาสที่ได้รับการไถ่ตัวจากการกดขี่ทารุณของพวกเจ้านาย ที่ใจร้ายป่าเถื่อน ด้วยการจ่ายเงินจำนวนมากมาอยู่ร่วมกับพวกเขาเหล่านั้น อนิจจา สภาพท้องที่ของหมู่บ้านนี้มีระดับต่ำกว่าท่าเลใกล้เคียง จึงถูกน้ำท่วม ทำให้คุณพ่อผิดหวัง ด้วยเหตุนี้ หลังจากนั้นไม่นาน คุณพ่อก็เกลียดแบ่งกลุ่มของคุณพ่อ และย้ายคนหมู่บ้านนี้ส่วนมากไปอยู่ที่อื่น

หัวไผ่ ปี ค.ศ. 1872

อันที่จริง ระหว่างที่คุณพ่อบอกเดินทางแพร่ธรรมไปตามที่ต่างๆ คุณพ่อก็กได้พบทุ่งราบใหญ่อีกแห่งหนึ่ง ดีกว่าที่ก่อนในทุกด้าน แม้ว่ามันจะอุดมสมบูรณ์น่าพิศวงก็ตาม ก็ไม่มีใครถือ กรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของทุ่งราบนี้ อย่างไรก็ตาม ก็ดี ต้องทำการจับจอง เพราะว่ามันมีเจ้าของถิ่น คือฝูงช้าง ที่อาศัยอยู่ที่นั่นตั้งนานมาแล้ว พวกมันคอยดูแลและเขตแดนด้วยความหวงแหน และจะฆ่า ไม่ว่าใครก็ตามที่ล้ำแดนเข้าไป เป็นไปไม่ได้ที่จะอยู่ใกล้กับสัตว์ร้ายพวกนี้ แล้วจะขับไล่พวกมันหนีไปได้อย่างไรเล่า ปัญหานี้แก้ได้ไม่ยากนัก ขึ้นแรก คงไม่ต้องหวังพึ่งพวกคนต่างศาสนา เพราะศาสนาของพวกเขาห้ามล่าสัตว์จำพวกนี้ ศาสนานั้นสอนพวกเขาว่า มันเป็นการอวดารครั้งล่าสุดของพระพุทธเจ้า เมื่อมีการเวียนว่ายตายเกิดจนถึงขั้นสมบูรณ์ ล่าสุดเป็นหมี อนาคต และมันคอยให้ถึงเวลาที่จะได้กลายเป็นพระเป็นเจ้า ยิ่งกว่านั้น ช้างเป็นอันตรายมากเมื่อมีคนทำให้มันโกรธ พวกคนที่ไปล่ามันทราบดีว่า ในกรณีเช่นนี้ อันตรายนั้นมีมากมายและร้ายแรงด้วย เหตุฉะนั้น เราจึงตัดสินใจกระทำด้วยความรอบคอบเป็นอย่างมาก และไม่รีบร้อน เลย ทีละเล็กละน้อย ความตกใจกลัวค่อยๆ แผ่ ไปถึงศัตรูพวกนี้ พวกมันย้ายที่อยู่และหายเข้าไปในป่าข้างเคียงตลอดไปเลย หัวไผ่จึงได้รับการจัดตั้ง คุณพ่อสร้างวัดชั่วคราวก่อน

นี่แหละ มิชชันนารีที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยของเรา กับศูนย์ปฏิบัติงานสำคัญ 4 แห่ง คือ บางปลาสร้อย เมืองพนัส โลกกะเหรี่ยง และหัวไผ่

ก่อนที่จะบรรลุถึงเป้าหมายนี้ ต้องเพียรพยายามไม่หยุดหย่อน ต้องต่อสู้ไม่หยุด และอย่างไม่ปราณี ปราศรัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่ดินที่จับจองได้สิ้นล้าสุด คุณพ่อต้องต่อสู้ทุกอย่างก้าว แม้พวกคนต่างศาสนาขอมจำนวน และจีฆลาดเวลาที่ยังมีฝูงช้างอยู่ เมื่อพวกช้างหายไปแล้ว พวกเขากลับพยายามมาถือสิทธิ์และอวดเก่ง พวกเขานุกเข้าไปในทุ่งนาที่พวกคริสตังจับจองไว้ก่อนแล้ว ด้วยความโลภอยากได้ เพื่อทำการขับไล่พวกคริสตังออกไป เขาใช้ทั้งวิธีโกหก ใช้เล่ห์หลอก และใช้กำลังทำรุนแรง เหมือนเช่นเคย ฉะนั้น มิชชันนารีต้องดำเนินการสู้คดี และใช้เวลาไปมามากมายโดยเปล่าประโยชน์ คุณพ่อทนต่อเหตุการณ์เสมอ กับพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับศัตรูทุกคน คุณพ่อจึงชนะพวกเขา เหมือนกับว่าคุณพ่อชนะผู้ว่าฯ ที่บางปลาสร้อย ในช่วงเวลาที่ต่อสู้กันครั้งแรก

เมื่อคุณพ่อได้รับการรับรองกรรมสิทธิ์อันแน่ชัดเหนือที่ดิน ที่คุณพ่อจับจองมาเพื่อให้พวกคริสตังสุดที่รักของคุณพ่อเท่านั้นแล้ว คุณพ่อเกโก จึงสามารถออกเดินทาง แพร่ธรรมได้อีก บนเส้นทางที่คุณพ่อไป มีคนกลับใจเพิ่มทวีขึ้นเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งว่า คุณพ่อต้องแบ่งเขตวัดซึ่งกว้างใหญ่เกินไปสำหรับให้คนๆ เดียวดูแล แม้ว่าคุณพ่อยังมีกำลังเต็มที่อยู่ก็ตาม คุณพ่อเก็บไว้ดูแลแต่เพียงเขตเมืองพนัส ปี ค.ศ. 1878-1894 และหัวไผ่ ปี ค.ศ. 1872-1897

คุณพ่อใช้ช่วงสุดท้ายของชีวิตอยู่ที่นั่น จัดสร้างอาคารต่างๆ ที่หัวไผ่ พอๆ กับที่เราเห็น คุณพ่อทำการก่อสร้างในที่อื่นๆ คุณพ่อจึงสร้างวัดไม้ถาวร เป็นเกียรติแด่คริสตาสภากาฬและยาขอบ เสร็จภายในปี ค.ศ. 1880 แต่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณพ่อมุ่งดูแลเอาใจใส่ให้พวกคริสตังของคุณพ่อครบครันขึ้น และเสริมสร้างให้พวกเขามีคุณธรรมทุกชนิด ด้วยวัตถุประสงคนี้ คุณพ่อดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางพวกเขาเยี่ยงบิดาอยู่กับลูกๆ ของตน

คุณพ่อเป็นบิดาด้วยการเสียสละ ด้วยว่าคุณพ่อทำงาน ทุกข์ทรมาน และต่อสู้มากมายทีเดียวสำหรับพวกเขา คุณพ่อเป็นบิดาด้วยการปรับปรุงยกฐานะ ซึ่งคุณพ่อได้จัดหาเครื่องมือหาเลี้ยงชีพสำหรับพวกเขา และด้วยการให้ได้มีชีวิตแบบธรรมดาซึ่งคุณพ่อได้ช่วยไถ่มาจำนวนหนึ่ง คุณพ่อเป็นบิดาด้วยชีวิต ด้านจิตวิญญาณ ซึ่งคุณพ่อได้หว่านเมล็ดลงในวิญญาณของพวกเขาด้วยการเทศน์บ่อยๆ และแสดงตัวอย่างรื้อฟื้นความเชื่ออยู่อย่างไม่หยุดหย่อน ให้ไม่เสื่อมเสีย และรื้อฟื้นความรักมั่นคงต่อพระแม่มารี

พวกคริสตังเข้าใจคุณพ่อดีมากจนกระทั่งว่า เมื่อพวกเขาสังเกตเห็นว่าสุขภาพของคุณพ่ออ่อนแรงลง พวกเขาขอร้องคุณพ่อให้หยุดทำงาน และคอยระวังตนเองมสุขภาพ และให้คุณพ่อเข้าไปที่นครหลวง เพื่อทำการรักษาพยาบาลตามที่สุขภาพต้องการ คุณพ่อยอมทำตามที่พวกคริสตังเขาขอร้อง

แต่มันสายเกินไปเสียแล้ว ร่างกายของคุณพ่อซึ่งตรากตรำทำงานมากเกินไประยะ 30 ปี จึงไม่สามารถรับยาแรงได้ วันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1897 คุณพ่อรับศีลเจมคนไข้ และคุณพ่อรับด้วยความศรัทธาที่น่าประทับใจ และสติปัญญายังผ่องใสเต็มที่

หลังจากนั้นอีกไม่นาน คุณพ่อก็ส่งสาขตาอาลาเพื่อนๆ มิชชันนารีทั้งหลาย ซึ่งถูกเข่าอยู่รอบๆ ที่นอนของคุณพ่อ แล้วดูเหมือนว่า สวรรค์เปิดออกเพื่อให้ได้ยินคำสัญญาดังนี้ “มาเถิดผู้รับใช้ที่ดี มาชื่นชมยินดีกับพระอาจารย์ของท่านเถิด” ริมฝีปากของคุณพ่อเผยยิ้มออกมาช้าๆ อย่างกับเป็นรอยยิ้มของเทวดา มิสซังกรุงสยามมีคนงานน้อยไปอีกคนหนึ่งบนแผ่นดินนี้ และก็มีผู้ปกครองคุ้มครองเพิ่มขึ้นบนสวรรค์อีก 1 ท่าน

วันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ. 1897 วัดกาลหว่าร์ที่กรุงเทพฯ มีอาจบรรจุฝูงชนซึ่งพยายามเข้าไปภายในวัด ท่าไม้ฝูงชนถึงแก่กันเข้าไปมากเป็นพิเศษเช่นนั้น ท่าไม้ ทุกใบหน้าถึงแสดงความเศร้าโศกเช่นนั้น ท่าไม้ถึงมีการสำรวมซึ่งไม่เคย

เห็นว่าลึกซึ้งกว่านี้ และคำภาวนาอันไม่หยุดหย่อนของทุกหัวใจที่ลอยขึ้นไปถึงเจ้าแห่งสรรพสิ่ง เพราะว่าในวันนี้ นครหลวงของกรุงสยามกำลังทำหน้าที่ครั้งสุดท้ายต่อนักแพร่ธรรมคนหนึ่ง ต่อคนๆ หนึ่ง ซึ่งยอมสละทุกอย่างบน โลกนี้ ยกเว้นรับใช้พระเป็นเจ้า และบรรดาวิญญาณทั้งหลายจึงยอมสมัครใจเนรเทศตัวเอง รับความทุกข์ยากลำบาก และตายอย่างห่างจากญาติพี่น้อง และแผ่นดินถิ่นกำเนิด.